

VARSLER OM UTBRUDD AV SMITTSOMME SYKDOMMER I 2009

I 2009 mottok Folkehelseinstituttet til det Vevbaserte systemet for utbruddsvarsling (Vesuv) totalt 180 varsler om mistenkte/verifiserte utbrudd. Tilsvarende tall for foregående år var 205 i 2008, 196 i 2007, 161 i 2006 og 110 i 2005. Antallet syke ved utbruddene varierte fra to til ca 2500 personer. Totalt ble 5418 rapportert syke i 2009, mens det tilsvarende tallet for 2008 var 3133. Den markerte økningen i 2009 skyldes hovedsakelig at det i 2009 var et stort utbrudd i forbindelse med et sykkeløp med ca 2500 syke. Det totale antallet varsler omfatter utbrudd i helseinstitusjoner, næringsmiddelbårne utbrudd og utbrudd av andre smittsomme sykdommer som er meldingspliktige til MSIS.

Utbrudd i helseinstitusjoner

Det ble varslet 99 utbrudd i helseinstitusjoner (tab 1, neste side) med til sammen 1660 syke personer. Norovirus var det vanligste smittestoffet ved utbrudd i helseinstitusjoner og var mistenkt årsak ved 82 % av utbruddene. Norovirus ble laboratorieverifisert i 65 % av utbruddene. Influenzavirus A(H1N1) var det nest hyppigste smittestoff ved varslede utbrudd i helseinstitusjoner.

Næringsmiddelbårne utbrudd

I 2009 ble det varslet om 46 næringsmiddelbårne utbrudd (tab 1, neste side) med til sammen 673 syke. Det vanligste mistenkte agens var også i denne kategorien norovirus etterfulgt av *E. coli* og *Campylobacter*. Det var mistanke om tradisjonelle matforgiftningsbakterier og intoksikasjoner (*Bacillus cereus* og *Clostridium perfringens*) i 9% av de varslede næringsmiddelassosierte utbruddene. Smittestoff ble påvist i næringsmiddel i tre utbrudd: *Shigella sonnei* ble påvist ved PCR-analyse i sukkererter importert fra Kenya i et nasjonalt utbrudd, norovirus ble funnet i østers importert fra Frankrike etter et utbrudd på en restaurant og *Clostridium perfringens* ble påvist i en gryterett med svinekjøtt servert ved en buffet på et hotell. I tillegg ble det funnet store mengder histamin i kaldrøkt makrell.

Utenlandssmitte

Det ble varslet ni utbrudd hvor nordmenn var smittet i utlandet. Fire nordmenn og tre personer fra andre land ble diagnostisert med legionellose etter at de var tilskuere på håndball-VM i Kroatia. Fem norske turister samt flere personer fra andre europeiske land ble smittet med *Salmonella* Goldcoast på Mallorca. Tjueen personer i to forskjellige reisefølger ble smittet med *Campylobacter* i Polen, to ble smittet med hepatitt A-virus i Egypt og 11 ble smittet med *Shigella sonnei* i Bosnia-Hercegovina.

Geografisk fordeling

Det er stor geografisk variasjon i varsling av utbrudd, og det er flest varsler fra Oslo (33), Sør-Trøndelag (17) og Buskerud (17). Denne variasjonen gjenspeiler til en viss grad de befolkningstette fylkene, men det er grunn til å tro at den viktigste årsaken er at aktører i disse fylkene er flinkere til å følge opp varslingsplikt for utbrudd som er hjemlet i MSIS- og Tuberkuloseforskriften.

Enkelte spesielle utbrudd*Nasjonale utbrudd av E. coli*

I 2009 hadde vi fire større nasjonale utbrudd med enterohemorragisk *E. coli* (EHEC). I to av disse inngikk smittede fra hele landet.

Sorbitolfermenterende *E. coli* O157 forårsaket det største utbruddet med ni HUS-tilfeller og fire tilfeller med gastroenteritt. *E. coli* O103 forårsaket det andre utbruddet med seks tilfeller av gastroenteritt. Utbruddet av sorbitolfermenterende *E. coli* O157 ble varslet fra Folkehelseinstituttets laboratorier i januar og pågikk til oktober. Det ble nedlagt en betydelig arbeidsinnsats i utbruddsetterforskningen fra alle involverte instanser både på lokalplanet og sentralt. Smittekildene ble ikke funnet. Utbrudd med sorbitolfermenterende

E. coli O 157 har tidligere fra utbrudd i utlandet vist seg å være svært vanskelige å oppklare. Man har heller ikke i andre land noen gang funnet kilden til slike utbrudd. I tillegg var det i Trøndelag et utbrudd forårsaket av *E. coli* O145 med to HUS-tilfeller og seks gastroenteritt-tilfeller og ett utbrudd forårsaket av *E. coli* O121 med et HUS-tilfelle og fire gastroenteritt-tilfeller.

Utbrudd i barnehager

Det ble varslet tre store utbrudd i barnehager i 2009. To av barnehagene hadde vært på gårdsbesøk noen dager før barna ble syke. I en barnehage i Sauda ble *Campylobacter jejuni* funnet hos de syke og identisk bakterie ble funnet hos flere av sauene på besøksgården. Dette er det første utbruddet der smitte via kontakt med dyr er dokumentert i Norge. Fem barn i en barnehage i Nannestad fikk påvist den samme stammen av *E. coli* O76 i avføringen. I tillegg fant man *E. coli* O26 i avføringsprøver fra et sjetten barn. Ved undersøkelse av avføringsprøver fra dyr som barna hadde vært i kontakt med ble det påvist samme stamme *E. coli* O26. Prøvene ble ikke undersøkt for *E. coli* O76. I en barnehage i Trondheim ble i alt 12 barn smittet med *E. coli* O145, men bakterien var ikke identisk med den som forårsaket det nasjonale utbruddet. Disse barna hadde også hatt kontakt med sauer i dagene før, men det ble ikke påvist at de var smittet fra dyra.

Birkebeinerittet

I august ble det arrangert et fjelløp på sykkel mellom Rena og Lillehammer i meget dårlig vær. Det viste seg at minst 2500 av deltakerne fikk diaré etter løpet. Epidemiologiske undersøkelser viste at smittestoffet sannsynligvis ble spredt ved gjørmesprut. Hvilket smittestoff som var involvert ble ikke entydig fastslått til tross for at mange av deltakerne avla avføringsprøver.

Shigella sonnei

I mai identifiserte referanselaboratoriet ved Folkehelseinstituttet et utbrudd av *Shigella sonnei*-infeksjon. Det ble varslet om fem syke i to forskjellige husholdninger i samme kommune. Totalt ble utbruddsstammen påvist hos 20 personer hovedsakelig hjemmehørende i Hordaland og Trøndelag. Alle hadde spist sukkererter importert fra Kenya. På grunnlag av resultatene fra etterforskningen nedla Mattilsynet omsetningsforbud for alle sukkererter fra Kenya.

Kommentarer

Antallet varslede utbrudd i 2009 har gått noe ned sammenlignet med 2008. Det er grunn til å tro at dette ikke er en reell nedgang i antall utbrudd, men heller at varslingsfrekvensen har vært lavere fordi fokuset i 2009 har vært mer rettet mot influensapandemien. Vesuv kommer noe forsinket i ny og forbedret versjon i 2010, og vi håper at dette vil bidra til å øke varslingsfrekvensen igjen. Mer informasjon om utbrudd finnes på våre temaside www.utbrudd.no.

(Berit Tafjord Heier og Karin Nygård)

NÅ KOMMER DEN NYE SMITTEVERNBOKA !

Folkehelseinstituttets reviderte "Smittevern boka" (tidligere kalt Smittevernhåndbok for kommunehelsetjensten) er nå endelig ferdigstilt og er til trykking. Den vil foreligge som Smittevern 18 i Folkehelseinstituttets smittevernserie. Denne fjerde utgaven av boka er betydelig utvidet og inneholder en rekke temakapitler om ulike sider av smittevernet. Som ved tidligere utgaver vil vi sende gratis eksemplarer til:

- alle kommuner (kommuneoverlegen og helsesøstertjenesten)
- medisinsk-mikrobiologiske avdelinger
- infeksjons-, medisinske-, barne- og sykehushygiene avdelinger ved alle helseforetak
- Mattilsynets region- og distriktskontor

Utsendelsen av boka til disse gruppene vil starte i løpet av de nærmeste ukene. Vi vil i en senere MSIS-rapport annonsere hvordan andre kan bestille den nye smittevern boka.

Tabell 1. Mistenkt smittestoff/sykdomsbilde ved utbrudd varslet i 2009 (kun varsler der minst to personer er meldt syke)

	Totalt	I helse- institusjon	Næringsmiddel- bårne	Andre/ukjent
Norovirus	101	81	15	5
Gastroenteritt	21	1	12	8
Influsavirus A(H1N1)	16	3		13
MRSA	10	10		
<i>E. coli</i>	6		4	2
<i>Campylobacter</i>	5		4	1
<i>Bacillus cereus</i>	3		3	
<i>Legionella</i>	3			3
<i>Shigella sonnei</i>	2		2	
Skabb	2	2		
Ukjent	2	1	1	
Andre *	9	1	5	3
Totalt	180	99	46	35

* Forårsaket av *Bordetella pertussis* 1, *Clostridium perfringens* 1, Hepatitt A-virus 1, histamin 1, *Klebsiella* 1, *Neisseria gonorrhoeae* 1, *Listeria monocytogenes* 1, *Salmonella* Goldcoast 1, *Cryptosporidium* 1, ukjent 2.

MSIS VAKTTÅRNSYSTEM FOR INFLUENSAOVERVÅKING

27/01/2010

Andel (%) legekontakter for influensaliknende sykdom av alle legekontakter, Norge totalt og landsdelsregioner, de siste fire epidemiologiske ukene

	Total	Øst	Sør	Vest	Midt	Nord
Epi uke 53	1.0%	0.7%	1.0%	1.2%	1.1%	1.4%
Epi uke 01	1.0%	1.0%	1.1%	1.0%	0.8%	1.2%
Epi uke 02	0.8%	0.8%	0.9%	0.7%	0.9%	0.9%
Epi uke 03	0.6%	0.6%	0.8%	0.5%	0.5%	0.9%

Region Øst: Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark og Oppland.
 Region Sør: Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder.
 Region Vest: Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane.
 Region Midt-Norge: Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag.
 Region Nord-Norge: Nordland, Troms, Finnmark og Svalbard.

Influensaaktiviteten er under den grensen vi har satt for influensautbrudd